

Stanowisko IFLA w sprawie Deklaracji genewskiej dotyczącej przyszłości WIPO [Światowej Organizacji Własności Intelektualnej]

Międzynarodowa Federacja Stowarzyszeń i Instytucji Bibliotekarskich (IFLA) dołączyła do setek innych organizacji pozarządowych oraz osób, które podpisały *Deklarację genewską* w sprawie przyszłości Światowej Organizacji Własności Intelektualnej, wydaną 29 września 2004 roku.

IFLA zdecydowała się na ten krok, ponieważ jedną z podstawowych wartości, którym hołduje jest: "przekonanie, że ludzie, społeczeństwa i organizacje potrzebują powszechnego i równego dostępu do informacji, idei i wytworów wyobraźni, aby osiągać sukcesy na polu społecznym, edukacyjnym, kulturalnym, demokratycznym i gospodarczym". Ponadto, najważniejsze przyjęte przez IFLA cele wymagają od niej wzięcia "podwójnej odpowiedzialności zarówno za wytwórców własności intelektualnej, jak i za biblioteki, które reprezentują użytkowników informacji, gdyż ochrona i zapewnienie dostępu do wytworów pracy umysłu mają fundamentalne znaczenie dla rozwoju wiedzy".

Chociaż IFLA uznaje i popiera ostatnie działania WIPO, które mają odpowiadać przyjętym celom - na przykład odpowiednia ochrona wiedzy tradycyjnej oraz potrzeb ludzi niewidomych i niedowidzących [print disabled], szersze otwarcie na organizacje pozarządowe takie jak IFLA, która reprezentuje interesy publiczne - to *Deklaracja* wprost wskazuje, że WIPO i jej kraje członkowskie w sposób nieodpowiedni chronią i promują równowagę pomiędzy użytkownikami informacji a właścicielami praw, równowagę, która ma kluczowe znaczenie dla skuteczności praw własności intelektualnej.

IFLA ma więc nadzieję, że *Deklaracja* skieruje uwagę WIPO na szereg istotnych kwestii, które wywierają znaczący wpływ na nauczanie, na działalność bibliotek oraz innych "dostawców" informacji.

Wolność, dobrobyt i rozwój społeczeństw oraz jednostek to fundamentalne ludzkie wartości. Zaistnieją one tylko wówczas, gdy świadomi obywatele korzystać będą ze swoich demokratycznych praw i aktywnie uczestniczyć w życiu społeczeństwa. Konstruktynne uczestnictwo oraz rozwój demokracji zależą zarówno od satysfakcjonującego poziomu edukacji, jak i od wolnego i nieograniczonego dostępu do wiedzy, myśli, zdobyczy kultury oraz informacji.

IFLA oświadcza, iż podstawowym prawem człowieka jest prawo dostępu do informacji oraz prawo do swobodnego podawania informacji. IFLA oraz jej instytucje członkowskie na całym świecie wspierają, bronią i promują wolność intelektualną, zgodnie z *Powszechną deklaracją praw człowieka* przyjętą przez Organizację Narodów Zjednoczonych. Pojęcie wolności intelektualnej obejmuje całe bogactwo ludzkiej wiedzy, myśli twórczej oraz aktywności umysłowej.

IFLA pragnie zaznaczyć, że działalność na rzecz wolności intelektualnej jest zasadniczą powinnością bibliotek, a także instytucji związanych z informacją, na całym świecie, wpisaną do kodeksów etyki i stosowaną w praktyce.

IFLA przypomina zatem WIPO, aby podążając za sformułowanymi przez Jamesa Boyle'a zasadami, niezwłocznie zajęła się następującymi problemami:

1. Niezrównoważenie praw własności intelektualnej.

Preambuła Traktatu WIPO o prawie autorskim mówi o "potrzebie utrzymania równowagi między prawami autorów i ogólnym interesem publicznym, zwłaszcza w dziedzinie nauczania, badań naukowych i dostępu do informacji, jak temu dano wyraz w Konwencji Berneńskiej". IFLA w pełni stanowisko to popiera. Jednakże równowaga, o której mowa, została zachwiana kosztem użytkowników informacji. W związku z tym IFLA nakłania WIPO do zajęcia się kwestiami, które wpływają na zachowanie delikatnej równowagi pomiędzy właścicielami praw a użytkownikami informacji. Szczególnej troski wymaga problem nieustannego zwiększania zakresu praw autorskich, skutkiem czego gwałtownie zanika obszar tzw. własności ogółu [public domain] w imię korzyści, jakie czerpią właściciele **znikomej mniejszości** prac, które wciąż wykorzystywane są w sposób komercyjny.

2. Monopol informacyjny

Zmonopolizowanie informacji przez właścicieli praw autorskich za sprawą restrykcyjnych zasad ochrony własności intelektualnej, tak w przypadku prac drukowanych, jak i w środowisku cyfrowym, doprowadziło do poważnego zachwiania równowagi w dostarczaniu i udostępnianiu informacji, co z sposób negatywny

wpływa nie tylko na sferę nauczania, badań naukowych i ogólnego postępu, nie tylko w krajach wysokorozwiniętych, ale przede wszystkim w krajach rozwijających się. Szczególnie niepokojące są działania zmierzające do wprowadzenia nowych zabezpieczeń baz danych zawierających materiały będące własnością publiczną.

3. Techniczne środki ochrony i zabezpieczeń

Traktat WIPO o prawie autorskim mówi o "potrzebie wprowadzenia nowych przepisów międzynarodowych oraz sprecyzowania wykładni niektórych przepisów już istniejących, celem znalezienia właściwych rozwiązań problemów, wynikających z rozwoju gospodarczego, społecznego, kulturowego i technicznego". IFLA żywi przekonanie, że potrzeby związane z edukacją i ogólnym postępowaniem nie zostały w należyty sposób wzięte pod uwagę podczas poszukiwania wspomnianych właściwych rozwiązań.

Zaostrzenie praw własności intelektualnej, stosowanie technologicznych mechanizmów ochrony i elektronicznych środków zabezpieczających, a także ograniczanie dopuszczalnej zasady dozwolonego użytku przy pomocy zapisywanych w umowach środków przymusu, doprowadziło do powstania poważnych barier w dostępie do informacji i promocji badań naukowych czy prac innowacyjnych.

IFLA jest szczególnie zaniepokojona faktem, że w wyniku tego procesu zgodna z prawem zawodowa działalność bibliotek jest poważnie zakłócana.

4. Pogłębianie się "elektronicznej" przepaści

Przepaść pomiędzy krajami "elektronicznie zaawansowanymi" a "elektronicznie zapóźnionymi" wciąż się pogłębia. Wysublimowane prawa własności intelektualnej, a także sposób przepływu technologii do krajów rozwijających się, zaostrzyły problemy dostępu do informacji oraz dalszego rozwoju. Od krajów rozwijających się oczekuje się bezwzględного przestrzegania umów międzynarodowych, czego kraje wysokorozwinięte nie musiały robić, będąc na podobnym etapie rozwoju. Aktywność technologiczna tych pierwszych koncentruje się raczej wokół nauki obsługi, utrzymania i rozbudowy bardzo drogich, importowanych technologii, zamiast stymulowania poszukiwań własnych, niezależnych rozwiązań, dostosowanych do lokalnych potrzeb krajów rozwijających się.

Obowiązujące obecnie międzynarodowe przepisy związane z prawami autorskimi sprzyjają raczej uzależnianiu krajów rozwijających się od krajów wysokorozwiniętych, niż budowaniu pomiędzy nimi pomostów.

5. Porozumienia wolnego handlu

IFLA zaniepokojona jest tym, że niektóre kraje wysokorozwinięte stosują coraz ostrzejsze prawa autorskie wobec innych państw, daleko wykraczając poza wymagania minimalne, postulowane przez Konwencję Berneńską i Porozumienie TRIPS [Porozumienie w sprawie handlowych aspektów praw własności intelektualnej]. Dla wielu krajów rozwijających się przestrzeganie obowiązujących porozumień, związanych z własnością intelektualną jest niezmiernie trudne. Kraje te muszą obecnie wprowadzać coraz bardziej restrykcyjne prawa autorskie w zamian za korzystne umowy handlowe, ale z góry skazane są na niepowodzenie, ponieważ nie będą w stanie międzynarodowych porozumień respektować.

IFLA stara się zatem nakłonić WIPO i WTO [Światowa Organizacja Handlu] do wspólnego działania na rzecz rozpowszechnienia w świecie zupełnie nowego podejścia do problemu własności intelektualnej, podejścia, które brałoby pod uwagę całkowicie odmienne potrzeby krajów wysokorozwiniętych i rozwijających się. IFLA popiera propozycję Argentyny i Brazylii utworzenia przy WIPO "Agencji Rozwoju" [Development Agenda].

Prawa własności intelektualnej muszą zostać zrewidowane na poziomie międzynarodowym i lokalnym, aby zapewnić krajom znajdującym się na różnych etapach rozwoju odpowiednie regulacje prawne. Regulacje te muszą ułatwiać dostęp do wiedzy, stymulować dalszy rozwój oraz przywrócić równowagę pomiędzy żądaniami właścicieli praw a użytkownikami informacji.

Linki

Deklaracja genewska dotycząca przyszłości WIPO

<http://www.futureofwipo.org/>

Manifest Bibliotek Publicznych UNESCO, 1994

<http://www.ifla.org/VII/s8/unesco/manif.htm>

Deklaracja w sprawie Bibliotek, Ośrodków Informacji i Wolności Intelektualnej przyjęta w Glasgow

<http://www.ifla.org/faife/policy/iflastat/glddeclar.html>

Boyle, James. A manifesto on WIPO and the future of intellectual property, 2004 Duke L. & Tech Review 0009

<http://www.law.duke.edu/journals/dltr/articles/2004dltr0009.html>

Tekst pochodzi ze strony IFLA <http://www.ifla.org/III/clm/CLM-GenevaDeclaration2004.html>

28 września 2004 r.

tłumaczenie: Joanna Grzeskowiak
redakcja: Barbara Szczepańska

Stanowisko IFLA w sprawie Deklaracji genewskiej dotyczącej przyszłości WIPO [Światowej Organizacji Własności Intelektualnej] // W: Biuletyn EBIB [Dokument elektroniczny] / red. naczelny Bożena Bednarek-Michalska. - Nr 8/2004 (59) październik. - Czasopismo elektroniczne. - [Warszawa] : Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich KWE, 2004. - Tryb dostępu: <http://ebib.oss.wroc.pl/2004/59/wipo.php>. - Tyt. z pierwszego ekranu. - ISSN 1507-7187